

Net uit: De Bradshaw-varianties

De Bradshaw-varianties van Rachel Cusk, vertaald door **Marijke Versluys** en verschenen bij [De Bezige Bij](#) (oorspronkelijke titel: *The Bradshaw Variations*)

In haar nieuwe roman volgt Cusk drie broers en drie generaties Bradshaws, met de nadruk op het leven van Thomas en zijn vrouw Tonie. Zij neemt, na jaren te hebben geschipperd tussen de zorg voor hun dochter en parttimewerk, een zwaardere, fulltimefunctie op zich. Haar echtgenoot wordt een jaar huisman. Na dat jaar, dat dramatisch eindigt, worden de rollen weer omgedraaid.

De titel van het boek verwijst naar de Goldberg-varianties van Bach en telt dan ook 32 hoofdstukken. Het thema van Cusk is vrijheid in gebondenheid, de vele varianten van het huwelijk. Een fragmentje dat mooi de parallel schetst tussen man en vrouw, linkerhand en rechterhand en het samenspel daartussen, of het gebrek daaraan:

Thomas zit aan de piano. Hij studeert de fuga in C-groot uit *Das Wohltemperierte Klavier*. De prelude is makkelijk, maar de fuga gaat boven zijn macht. Hij kan de linkerhand spelen en hij kan de rechterhand spelen, maar wanneer hij probeert ze samen te voegen blijkt hij ernstig tekort te schieten. De moeilijkheid is dat de partijen gelijkwaardig zijn. In alle andere stukken die Thomas heeft gespeeld domineerde de rechterhand; hij is afhankelijk geworden van het gezag van de rechterhand, is zich ermee gaan identificeren, als met een romanheld. Gewoonlijk is de linkerhand louter ondersteuning, zonder zelf een bepaalde betekenis te hebben. Maar in de fuga is de linkerhand autonoom.

‘Wat een vertoning.’ Tonie staat lachend bij de deur van de woonkamer. Haar lach heeft onzichtbare, harde kanten, als de dossiers in haar tas.

Cuskiaans

Ook de ouders van de drie broers en de ouders van Tonie zijn cuskiaans neergezet door middel van ijzingwekkende momenten van onbehagen en onbegrip, wat leidt tot schrijnende observaties als: 'Vroeger mocht ze de kleren van haar moeder nooit aanraken, die van haar vader ook niet. Zo kusten ze haar: over de afgrond van het afscheid heen.' En: 'Soms vergeet hij dat ze beiden oud zijn, maar als hij haar ziet weet hij het weer.'

Cusk zet hoog in door in de eerste zin de vraag te stellen: 'Wat is kunst?', waarmee ze meteen verwijst naar haar idool Tolstoj, wiens verhaal *De Kreutzersonate* ook nog aan bod zal komen. Met haar scherpe blik en soms venijnige pen is ze niet altijd even aardig voor haar personages, zodat je soms bijna medelijden met ze zou krijgen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de meningen over Cusk verdeeld zijn, zowel in Engeland als in Nederland, vooral na haar autobiografische relaas over het moederschap. In de eerste Engelse recensies over *The Bradshaw Variations* is het al niet anders: de ene criticus vindt dat de verteltrant het zicht op het verhaal belemmert en noemt haar pretentius, de andere prijst haar stijl en verliest zich in haar mooie zinnen.

Hilary Mantel, winnares van de Man Booker Prize 2009, behoort tot de laatsten en schreef in *The Guardian*: 'her interiors are as if Virginia Woolf had flitted through; she has an eye, and an ear, for tyrants and manipulators.' In een interessant [interview](#), eveneens in *The Guardian*, weet Lynn Barber iets duidelijker te maken waar die boosheid van Cusk vandaan komt.

Vertaalproblemen

Net als bij de vorige boeken die ik van Cusk heb gedaan, zitten de vertaalproblemen vooral in de stijl. In dit geval gebruikt ze nu eens werkwoordloze staccatozinnen, dan weer, vooral in de beschouwende gedeelten, lange, ingewikkelde zinnen. (Ook in dat opzicht maakt ze het de lezer niet altijd gemakkelijk.) Ze hanteert die twee stijlen overigens behendig en efficiënt: de korte zinnen stuwen het verhaal voort, terwijl de lange zinnen tot langzaam lezen en nadenken stemmen.

Natuurlijk klinken er ook lichtere noten: een geheel in dialoog geschreven 'variatie' tussen broer Howard en diens echtgenote Claudia (een gemankeerde schilderes), en de intellectualistische Thomas, die amper in staat is een gesprekje te voeren met Olga, de Poolse huurster. Zelfs in het huishouden zit muziek: wanneer Thomas, Tonie en Olga gedrieën hun schoonmaakwoede uitleven, vormt dat een concert van geluiden. Verder is er in het verhaal een niet onbelangrijke rol weggelegd voor een tamelijk neurotisch hondje, waar het niet goed mee afloopt.